UN MOMENT DIN ACTIVITATEA DE SPRIJINIRE A ȚĂRĂNIMII DE CĂTRE REVISTA „FAMILIA" (1869)

de

BLAGA MIHOC

Despre prima serie a revistei „Familia", apărută sub patronajul lui Iosif Vulcan — pe care, după expresia unuia din cărturarii vremii, îl putem așeza, întocmai ca pe George Pop de Băsești, între „bătrînii nației" —, Titu Maiorescu afirma, precum se știe, că este „o întreprindere literară condusă cu stăruință", menită să contribuie „la fericirea oamenilor"[1]. Aria de cuprindere a activității „Familiei", căreia îi răspundea, ca un pragmatism final, „fericirea oamenilor", articulată în rigorile exprimării maioresciene, includea cu siguranță, în acceptul acelor vremi, pe lîngă „lucrarea spirituală", luminarea culturală și destinul unei activități benigne, de îmbunătățire a stării materiale a poporului, mai ales în momentele de răspîntie: războaie, incendii, inundații, epidemii etc. Un moment cu adevărat de răspîntie din existența poporului român din Transilvania, a țăranilor, căci ei formau masa poporului, este acela al „emancipării sale", hotărîte prin legiuirile de la 1848—1849 și prin patentele imperiale din anii 1853, 1854. Cu acuitatea dictată de diapazonul timpului, suprapus pe înnoirile obiectiv necesare, guvernanții din Transilvania acelor ani au hotărît eliberarea din iobăgie și „vinderea obligatorie" către țărani a moșiilor, pe care aceștia din urmă trudiseră din moși strămoși. Această vindere obligatorie privea numai pămînturile urbariale, adică cele ce odinioară constituiseră sesii iobăgești, moșierii rămînînd liberi să dispună de pămînturile alodiale, adică cele ce odinioară formai rezerva seniorală, pe care nobilii o lucrau cu slujitorii sau prin arendare — alodiere temporară.

Cu mulți ani mai înainte, însă, la 1819, cu ocazia unei conscrieri (recensămînt) făcută de o comisie condusă de Cziráki, spre a eluda sistemul de impunere, țăranii declaraseră, aproape în majoritate, că pămîn-

---

[1] Muzeul memorial „Iosif Vulcan", *Corespondență Iosif Vulcan*, dosar Titu Maiorescu (foto).

https://biblioteca-digitala.ro

turile lor sînt de natură alodială[2]. „Poporul însetat, arăta George Barițiu, minți bărbătește și jură strîmb de frica impozitelor statului pe care le plătea numai el, iar nemeșii nimic pe lume"[3]. Așadar, din această cauză segregarea pămînturilor, delimitarea celor urbariale de cele alodiale, se făcea foarte greu, prin „adeveriri" cu acte și mărturie în fața judecătoriilor urbariale, înființate în acest scop. Acolo unde pămîntul era dovedit de natură urbarială, cum a fost cazul în Banat, Crișana și Maramureș, răscumpărarea intra rapid în vigoare, însă acolo unde, cum a fost cazul în restul Transilvaniei, nobilii demonstrau, prin acte sau falsificare, că pămîntul este alodial, problema se complica, căci țăranii puteau, prin bună înțelegere cu moșierul să-și răscumpere pămînturile, sau, dacă buna înțelegere nu intervenea, să fie „exposesionați" și alungați din locuințele și de pe pămînturile pe care le munceau. Un astfel de caz s-a întîmplat în anul 1869, cînd 26 de familii, adică cca. 300 de persoane din satul Tofalău[4] (jud. Mureș) au fost exposesionate, printr-o hotărîre judecătorească, de către baronul maghiar Apor Károly, la sfîrșitul lunii septembrie 1869. „Trei sute de suflete, 26 de familii cu copii în leagăn, se arată într-un număr de atunci al revistei „Federațiunea", sînt de opt zile în mijlocul drumului. Toată averea și rodul din anul prezent, se licită în două zile. Copii și bătrîni plîng deopotrivă de frig și foame. Dregătoria politică, continua „Federațiunea", le-a demandat a părăsi drumul și a-și duce hainele ne esecvate, din contră li se vor arde. Unde să emigreze 300 de suflete în cap de iarnă"?[5]

Tînărul, pe atunci, și inimosul redactor al „Familiei", Iosif Vulcan, găsește răgaz să se oprească, în șirul preocupărilor sale înscrise în ampla operă de adevărată educație națională pe care o întreprindea și asupra chestiunii țăranilor din Tofalău. Cu omenoasă „preîngrijare" publica, sub titlul „Barbarie crudă", fragmente dintr-o patetică „chemare de ajutor" a țăranilor din Tofalău: „Ne-am rugat de comisarul regesc să ne repună în locuințele noastre cel puțin pînă la primăvară, sau să ne lase în drum, să murim de foame și frig, unde părinții și moșii noștri au murit în liniște", arătau țăranii. „Am rămas fără o bucătură de pîine. Adunați-ne de la creștinii cei buni ajutor ca să nu perim de foame. Apelăm la simțul umanității"[6].

Din simțăminte umanitare, potențate de dragostea față de națiunea română, căci exposesionații erau români, Iosif Vulcan apela și acum, așa

---

[2] Iosif Kovacs, *Desființarea relațiilor feudale în Transilvania*, Cluj, 1973, p. 8.

[3] George Barițiu, *Scrieri social-politice*, Editura politică, București, 1962, p. 297.

[4] Cătun al satului Cotuș din județul Mureș. Apare în documente sub următoarele denumiri: 1501, Tfofalu; 1529, poss. Thofalwa; 1602, Tofalva; 1850, Tofaleu; 1854, Tófalwa, Tofalău (cf. Coriolan Suciu, *Dicționar istoric al localităților din Transilvania*, II, Ed. Academiei R.S.R. București, 1968, p. 198).

[5] *Federațiunea*, 1869, nr. 1112.

[6] *Familia*, 1869, nr. 41, p. 490.

https://biblioteca-digitala.ro

cum o va face și altă dată, la sprijinul material al cititorilor, rugîndu-i „să contribuie din prisosința lor pentru nenorociții noștri conaționali din Tofaleu" și menționînd că „ofertele se primesc și la redacțiunea acestei foi", de unde, apoi, vor fi trimise unui comitet de ajutorare întemeiat în acest scop la Tîrgu Mureș.

Pentru argumentarea și întărirea umanistului și generosului său apel, Iosif Vulcan se grăbea să precizeze că în sprijinul țăranilor români, care „și acuma tabără în drumul țării"[7], înfruntînd frigul și bolile, au venit și cei de peste munți", fără diferență de partid"[8], și că de acolo, din România, prin intermediul ziarului „Românul", al lui C. A. Rosetti, s-au primit, pentru „tofăleni", 12 000 de franci, în scopul cumpărării unei anumite suprafețe de pămînt „pe care nenorociții să formeze un sat nou", cu numele „Traiana libera", sau „Românul"[9]. Caldul apel al „Familiei", erijat în „colectante" pentru ajutorarea exposesionaților din Tofalău, se adresa, și vom vedea că nu fără folos, în special femeilor, „damelor române" — carității și promptitudinii soțiilor țăranilor, lucrătorilor și intelectualilor.

Începînd cu numărul 46 din 16/28 noiembrie 1869 și terminînd cu nr. 5 din 1/13 februarie 1870, revista „Familia" va publica 11 liste cu numele și sumele depuse de către „contribuentele" din diferite localități ale Transilvaniei, care totalizau un fond de 172 fl. 52 crăițari. „Anima noastră palpită de bucurie cînd scriem aceste șire și internul nostru simte o plăcere sublimă, căci ne convinserăm de nou că femeia română e demnă de numele ei glorios", scrie Iosif Vulcan, la publicarea primei liste cu numele a „14 doamne și domnișoare contribuente" din Budapesta, care, la chemarea Aureliei Pop și Augustinei Șerb, au strîns și predat redacției revistei „Familia", pentru „nenorociții din Tofaleu", suma de 34 de florini. „Ascultați, brave colectante, plînsul jalnic și sfîșietor a trei sute de nenorociți și conștiința că ați participat la alinarea suferințelor acestora desigur va fi mai prețioasă pentru dvoastre decît orice vorbe frumoase. Lacrimile ce dînșii vor vărsa binecuvîntîndu-vă vor fi cele mai scumpe mărgele în diadema frunții voastre",[10] continua Vulcan. În acelaşi număr al revistei el „publică" încă două colecte: prima de 31 de florini, adunați prin Emilia Lungu, de la 32 de persoane din Timișoara, „pentru nefericiții tofăleni, pre care barbarul baron maghiar Apor, acu în timp de iarnă, i-au scos din casele și de la vetrele lor și lăsat în mîna morții, sub cerul liber", iar cea de a doua, de 2 florini, expediată din orășelul minier Baia Sprie. În luna decembrie la redacție sosiseră două colete din Alba Iulia — una de 19 florini 62 crăițari, adunați de Ana Rațiu, de la 25 de femei, dintre care cîteva erau simple țărănci și cealaltă de 29 florini 20 crăițari, adunați de la 27 de persoane, de către surorile Va-

[7] *Ibidem*, nr. 45, 1869, p. 538.
[8] *Ibidem*, nr. 44, 1869, p. 525.
[9] *Ibidem*, nr. 45, 1869, p. 538.
[10] *Ibidem*, nr. 46, 1869, p. 551

https://biblioteca-digitala.ro

leria și Cornelia Pop, — apoi alta, de 20 florini, adunați de Valeria Crișan și Polisenia Orbonașiu de la 17 „dame“ din Reghin, impresionate de „plînsul cel jelnic și lacrimile cele fierbinți ale copilelor celor nefericite din comuna Tofalău, care zac în drumul țării în timp de iarnă, dimpreună cu părinții lor“[11]. La 8 decembrie 14 femei din Blaj, în frunte cu Eleonora Solomon, alăturîndu-se acțiunii de sprijinire materială a țăranilor români nevoiași, inițiată de „Familia“, trimit Comitetului din Tîrgu Mureș suma de 20 florini, cu mențiunea specială că aceștia să fie destinați „femeilor tofălene cu prunci micuți, de la doi ani în jos“[12]. Concomitent Ecaterina Pagubă din Arad expedie la redacție, în numele său personal, 2 florini 20 de crăițari, spre a fi destinați aceluiași scop. La 20 decembrie Teodora Brîndușiu, în numele a „12 femei bănățene“ colectante — dintre care 4 din comuna Belinț, una din Satu Mic și 7 din Chisătău, trimite la redacția „Familiei“ suma de 13 florini 50 de crăițari, pentru a „o transpune la locul menit“, — Comitetului de ajutorare din Mureș Oșorhei[13]. În luna ianuarie a anului următor, 1870, la redacția revistei mai sosiră două colete; primul, constînd în 13 florini 60 crăițari, adunate de Susana Țiple, de la 17 femei române din Gherla[14], iar al doilea în 7 florini 40 crăițari, rezultați din „vinderea produselor adunate de către Lili Cicudi de la 42 de țărane din comuna Sabodu, care, „ca și văduva din scriptură, au alergat cu fructul ostenelilor lor casnice, cu pui, ouă, pînză, a ajutora pre frații și surorile lor asupriți“[15].

Popularitatea făcută prin presă „gestului juridic exposesionator“ trezi indignarea întregii opinii publice. În timp ce exposesionații trimiseră doi delegați „cu plîngere la împărat“, deputatul Alexandru Roman, de comun acord cu ceilalți fruntași politici ai românilor, puse chestiunea în parlamentul budapestan, printr-o rechizitorială interpelare a ministrului de interne. Răspunsul înaltului demnitar, dat în ședința din 25 noiembrie 1869, poartă în el, pe lîngă tendința eschivării, și dorința escamotării adevăratei situații a țăranilor din Tofalău. Îndulcind, oarecum, lucrurile el remarca — așa cum apreciază corespondentul „Familiei“, — că „exposesionații nu sunt 300 ci 120“ și că „dintre cele 26 de familii ... trei s-au împăciuit, trei au căpătat de nou în arendă fondurile (moșiile — n.n.) avute, trei s-au mutat în alte sate vecine ... (și) numai șaptesprezece au ieșit din sat, unde peste zi petrec în colibe de scînduri iar peste noapte se reîntorc, cea mai mare parte, la locuințele lor“[16]. Ministrul maghiar mai preciza că „un guvern străin“ — cu siguranță cel român, a trimis tofălenilor un ajutor de 200 de napoleoni și că, din această cauză, nu consideră necesară acordarea unui ajutor guvernamental pentru aceștia, așa

[11] *Ibidem*, nr. 49, 1869, p. 586.

[12] *Ibidem*

[13] *Ibidem*, nr. 2, 1870, p. 22.

[14] *Ibidem*, nr. 3, 1870, p. 34.

[15] *Ibidem*, nr. 5, 1870, p. 47.

[16] *Ibidem*, nr. 47, 1869, p. 562.

https://biblioteca-digitala.ro

cum solicita Alexandru Roman, mai ales că prin „revenirea la ascultare" țăranii exposesionați pot fi repuși în drepturile lor. „Nu putem să nu numim în acest moment starea lor de disperată — arată ministrul referindu-se la țărani, — și guvernul crede a fi cu atît mai puțin necesar de a le da un ajutor material, cu cît îndată ce vor veni la minte (vor presta robotă baronului Apor — n.n.) ei pot să recapete în arendă, la orice moment, cu condițiunile echitabile, fondurile ce le-au avut pînă acuma". Pentru sprijinul împlinirii celor de mai sus, ministrul de justiție, aderînd la opiniile exprimate de cel de interne, aducea, cu cinism, ca singură garanție, faptul că „Apor se declară a fi gata de a concede amînarea execuțiunii și de a lăsa gratis pe exposesionați în posesiunile lor pînă la primăvară". Cum la ședința din 25 noiembrie Alexandru Roman lipsea „din motive sanitare", camera „luă spre știință răspunsurile, nelăsînd pe dl. Babeș să vorbească"[17]. Mai mult, împotriva publicațiilor românești și în special a „Federațiunii" — care popularizau procedura față de țăranii din Tofalău, guvernanții începuseră să facă presiuni. În acest context publicistul Ioan Poruțiu fu dat în judecată pentru un articol, publicat în nr. 112 al „Federațiunii" din 1869, în care demasca politica de nepăsare criminală a guvernului față de cei 300 de țărani români[18].

---

[17] *Ibidem*

[18] *Ibidem*, nr. 48, 1869, p. 575.

https://biblioteca-digitala.ro